

شرحی در باره کتاب الاسماء

محمد افنان

کتاب الاسماء از آثار حضرت نقطه اولی است که در دوره اخیر حیات مبارک در آذربایجان نازل شده است. با همه اهمیتی که این کتاب به علت مطالب و مخاطبان آن دارد بسیاری از اطلاعات مربوط به آن نامعلوم است. نگارنده تاکنون به زیارت نسخه کاملی از این اثر توفیق نیافته است، ولی از آنچه در دست است چنین به نظر میرسد که ترتیب آن بر سیصد و شصت و یک باب، یعنی نوزده واحد که هر یک نوزده باب داشته مقرر بوده و هر باب در حقیقت نماینده یکی از ایام سال شمرده شده است، یا به عبارت دیگر هر باب به مناسبت یک روز از ایام سال نازل شده است. در ابتدای هر باب عنوانی مشابه به صورت زیر دیده میشود. نمونه زیر با تفاوتی جزئی از لحاظ ذکر اعداد مربوط به باب و واحد همواره تکرار شده است:

"الباب الثالث من الواحد الاول من اليوم الثالث من السنة فی معرفة اسم الله الواحد و له اربع مراتب."

هر باب به چهار مرتبه یا فصل تقسیم شده که اگرچه بنا به تناسب مطلب ممکن است در شرح و توضیح یکی از مراتب و مقامات اسم مربوطه باشد معذک عموماً در مرتبه اول به لحن آیات، در مرتبه دوم به لحن مناجات، در مرتبه سوم به لحن خطبه، و در مرتبه چهارم به لحن صور علمیه است که به نوعی خاص با تفسیر حقائق مرتبط می شود، و به همین سبب این اثر مهیمن به اسماء الله چهار شأن نیز شهرت دارد.^۱

مقصود از اسماء در این اثر مبارک اسماء الهی و مظاهر آن در عالم انسانی است و بیان حضرت بهاء الله مؤید این مطلب است: "کتاب اسماء نازل شد. آخر تفکر نمایند که مقصود چه بوده. مخصوص کتاب اسماء نامیده اند و در آن الواح جمیع

اسماء را واحداً بعد واحد ذکر فرموده‌اند و تفسیر نموده‌اند و بعد مظاهر اسماء را به مُبدع اسماء وصیت فرموده‌اند. (اقتدارات، ص ۷۹)

از مخاطبین این الواح تاکنون عدّه معدودی شناخته شده‌اند، چه که در صدر باب مربوطه ذکر آنها آمده است، اما نگارنده متأسفانه تاکنون نُسخ معتبری که متضمّن اسامی همه مخاطبان باشد زیارت ننموده است. ولی آنچنانکه معلوم می‌شود این آثار مبارکه خطاب به مؤمنان و مخالفان هر دو بوده و به مناسبت حال و اعمال آنان هر یک به تناسب مورد خطاب عنایت یا عتاب قرار گرفته‌اند. بیان مبارک حضرت بهاءالله در کتاب ایقان مؤید این فرض است که میفرمایند "و ربّ اعلیٰ، روح ما سواه فداه، بخصوص به جمیع علمای هر بلدی توقیعی صادر فرموده‌اند و مراتب اعراض و اغماض هر کدام را در توقیع او به تفصیل ذکر فرموده‌اند 'فَاعْتَبِرُوا يَا اُولِيَ الْاَبْصَارِ'" (کتاب ایقان، بند ۲۵۶) اگرچه بیان مبارک فوق به این مطلب صراحتی ندارد اما با توجه به اینکه توقیعاتی مستقل خطاب به افراد علماء در دست نیست و ضمناً بعضی از این ابواب به تنی چند از علماء مخالفان خطاب شده محتملاً میتوان اطمینانی حاصل نمود که منظور از بیان نازل در کتاب مستطاب ایقان همان نفوس بوده‌اند.

محل نزول این اثر عظیم را از متن ابواب میتوان استخراج کرد، زیرا در بعضی ذکر ماکو و در بعضی ذکر چهریق آمده است، و لذا میتوان چنین دانست که ابتدای شروع این سفر جلیل از اوائل ایام آذربایجان و تا اواخر ایام مبارک بوده است و شاید به همین سبب نسخه کاملی از آن باقی نمانده است.

برای نمونه میتوان به آیه زیر که متضمّن ذکر ماکو است توجه نمود:

در باب رابع از واحد خامس در معرفت اسم فآرق چنین نازل: "قد تضرّعوا فی الف و مأتین و سبعین سنة فلما قد اظهر الله الحق بایات من عنده فاذا كل عن الله ربهم مبعدون حتی قد سکنوه بغیر حق علی جبل ماکو. هل للاسلام من نار فوق هذا، قائمهم فی جبل وحده و کلّهم بانفسهم فی بیوتهم بنسبه الیه یتعزّزون و یسکنون لا وربک لم یکن ناراً فوق ذلک ... " که مفهوم آن این است که "هزار و دویست و هفتاد سال تضرّع و استغاثه نمودند، اما هنگامی که موعود به آیات

ظهور فرمود همگان دوری کردند و او را به ناروا در ماکو زندانی ساخته. آتشی و عذابی برای اسلام بیش از این نیست که قائم موعودشان در آن مکان معین به تنهائی زندانی باشد و آنان همه در منازل خود به انتساب به موعود عزتمند باشند. قسم به خدا که برای آنان عذابی بیش از این نیست."

با این مقدمات میتوان دانست که نزول این کتاب با کتاب بیان (عربی و فارسی) همزمان بوده و اساساً ارتباط و وابستگی بنیادی دارد. کتاب الاسماء کلاً به زبان عربی است و مراتب اربعه یا شئون چهارگانه ابواب در تمام ابواب وجوه مشترکی دارد و حتی بعضی از مقدمات مطالب در این مراتب همواره در طول کتاب تکرار میشود. انشاء مطالب همواره متضمن تأکید بر مطالب اصولی و اعتقادی و توجیه و تفهیم مفاهیم روحانی و تکرار حقائق و دقائق موضوع به مدد اعاده مطلب به عناوین متنوع و مختلف است. از مختصات این اثر جلیل باید به خلق و ایجاد اصطلاحات بدیع و اختراع لغات و ترکیبات جدید بر اساس قوانین زبان عربی نام برد، که خود حاکی از ابداء معارف مستقل از فرهنگ سابق اسلامی و مشترک در اکثر آثار دور بیان است. به عنوان نمونه میتوان به دو اصطلاح نفی و اثبات، شمس حقیقت، ادلاء، حیات و ممات به مفهوم ایمانی، لیل به مفهوم فاصله بین دو ظهور، ابداء به معنی آغاز کردن، و امتحان استشهاد کرد. لغات جدید و ترکیبات بدیع در آثار نقطه بیان به حدی فراوان است که مطالعه آنها مستلزم بررسی اصولی مستقلی است و در اینجا به آنچه در مجموعه "منتخبات"^۳ آمده اکتفاء شد. موضوع اصلی کتاب تذکر و یادآوری به ظهور موعود بیان است، که در این اثر، همانند کتاب بیان و آثار صادر پس از اعلام صریح ظهور جدید، به نام من یظهره الله تجلیل شده است، و اگرچه مطلب اصلی اهمیّت ظهور من یظهره الله است، اما بسیاری حقائق و دقائق دیگر ظهور بیان نیز تعلیم داده شده است.

به منظور اینکه از مطالب این اثر جلیل شمه‌ای بیان شده باشد فهرستی از مسائلی که در مجموعه "منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه اولی عز اسمه الاعلی" از کتاب الاسماء نقل شده ذکر میشود تا مختصری از مطالب این کتاب بمانند جرعه‌ای از این دریای پر موج و اوج کام علاقمندان را شیرین کند، گرچه ادای

حقّ مطلب در این مختصر میسر نیست و باید به اصل آیات مراجعه شود. از جمله مطالب، نهی از ردّ و مجادله و ایجاد حزن در قلوب و نهی از افتخار بر یکدیگر است، و اگر کسی بخواهد امری را ثابت نماید یا زائل کند جا دارد که اتیان به مثل در استدلال و بحث نماید تا آنکه به شدّت و حدّت مقابله نماید. در یوم ظهور، که مقصود ظهور من یظهره الله است، باید به او توجه نمود، زیرا ایمان به او سبب شرح و انشراح صدر و رفع ضیق و زینغ قلب است و باید همگان بکوشند و به یکدیگر برای رفع ضیق صدور کمک نمایند. نزول آیات مختصّ به مظهر ظهور است و عدم قبول مظهر ظهور باعث حبط اعمال و محو حسنات است. ظهور من یظهره الله روز قیامت و یوم آخرت است و ردّ و مخالفت با کسی که ادّعی من یظهره اللهی فرماید نهی شده است. استفاده از لباس حریر که در شریعت فرقان جائز نبود مجاز و مقبول است و مهمّتر از همه بیان این نکته که اوامر و نواهی صادره در دور بیان عموماً برای ایجاد آمادگی به ظهور من یظهره الله است.

کتاب الاسماء چون در حقیقت برای ابلاغ کلمه و ایجاد آمادگی مخاطبین اعم از مؤمن و محروم از ایمان نازل شده نظم موضوعی را در آن رعایت نفرموده، بلکه به تیشیر و انذار انحصار دارد. لذا، بسیاری مطالب در موارد مختلف به کیفیتهای گوناگون تکرار شده است و در حقیقت خلاصه‌ای از بشارت به ظهور بعد، یعنی موعود بیان، و مطالب اصولی، اخلاقی و تربیتی است. تکرار اسماء الهی در اکثر ابواب و مراتب بسیار چشمگیر، مکرر و متنوع است.

ذیلاً به بخش بسیار مختصری از این کتاب جلیل به منظور آشنائی علاقمندان به تفحص و تحقیق استشهاد میشود. در حقیقت این دو فصل مراتب سوم و چهارم از مراتب اربعه در معرفت اسم "معین" است که به "خطبه" و "صور علمیه" اختصاص داده شده است:

الثالث فی الثالث

بسم الله الاعون الاعون الحمد لله الذی خلق کلّ شیء بامرہ بما قد تجلّی لکل بکل بما قد اظهر من عند نقطة الیّان ذات حروف السّبع اعلی علو البرهان و ابھی سمو الیّان انه لا اله الا هو المهیمن السبحان و انه لا اله الا هو المهیمن السلطان.

الرابعُ فی الرَّابِعِ

بِسْمِ اللَّهِ الْعَوْنِ الْعَوْنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَوْنِ الْعَوْنِ وَإِنَّمَا الْبَهَاءُ مِنَ اللَّهِ عَلَى الْوَاحِدِ الْأَوَّلِ وَمِنْ يَشَابِهِ ذَلِكَ الْوَاحِدِ حَيْثُ لَا يُرَى فِيهِ إِلَّا الْوَاحِدِ الْأَوَّلِ وَبَعْدَ فَاشْهَدَ بَانَ اللَّهُ عَوْنُ كُلِّ شَيْءٍ أَذْلَمَ يَكُنُّ لَهَا مِنْ دُونِهِ وَلَا رَبًّا سِوَاهُ كُلِّ مَا يَرَى مِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَ لَهُ وَانْ مَظَاهِرَ عَوْنَهُ الْكَلِيَّةِ شَمْسِ الْحَقِيقَةِ الَّتِي يَطَّلِعُهَا فِي كُلِّ ظَهْوَرٍ ثُمَّ مَظَاهِرَ الْجَزْئِيَّةِ مِنْ يَسْتَمْسِكُ فِي كُلِّ ظَهْوَرٍ بِمَا يَظْهَرُ مِنْ عِنْدِهَا هَذَا كُلُّ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ أَنْ تَهْدِيَ إِلَى ذَلِكَ مِنْ سَبِيلٍ.

در آثار جمال اقدس ابهی نیز عنوان "کتاب الاسماء" آمده است. از فحوای آیاتی که در آن ذکر کتاب اسماء شده چنین برمی آید که مقصود لوح محفوظ و کتاب مسطور الهی است که در آن حقائق مکتوم روحانی مسطور و منظور است، و جز در مواردی معدود ارتباطی با "کتاب الاسماء" نازل از قلم حضرت نقطه اولی ندارد. از جمله موارد مستقل میتوان به بیان مبارک در لوح کرم اشاره نمود که می فرمایند:

سَوْفَ تَجْرِي سَفِينَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَيُظْهَرُ أَهْلُ الْبَهَاءِ الَّذِينَ ذَكَرَهُمْ فِي كِتَابِ الْأَسْمَاءِ تَبَارَكَ مَوْلَى الْوَرَى الَّذِي بِذِكْرِهِ انْجَذِبَتِ الذَّرَاتُ وَنَطَقَ لِسَانُ الْعِظْمَةِ بِمَا كَانَ مَكْنُونًا فِي عِلْمِهِ وَمَخْزُونًا فِي كَنْزِ قُدْرَتِهِ ...

از ابواب این اثر مهیمن تعداد بیست و یک قطعه منتخبات به انگلیسی ترجمه شده و در زیر عنوان Selections from the Writings of the Báb (SWB) به طبع رسیده است. معادل اصلی آن به زبان نزولی نیز با عنوان "منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه اولی عز اسمہ الاعلی" طبع و نشر شده است.

یادداشت‌ها

مقدمه خاطر علاقمندان را متذکر می‌دارد که در خصوص این اثر جلیل فضلائی چون فاضل مازندرانی، اشراق‌خاوری، آقا میرزا ابوالقاسم افغان، و دکتر نصرت‌الله محمدحسینی مقالات و مطالبی مرقوم فرموده‌اند که در کتب و آثار معزی الیه درج و نشر شده است.

۱. حضرت نقطه اولی آثار مبارک را به پنج شأن یا لحن، مشتمل بر آیات، مناجات و خطبه، تفسیر، صور علمیه، و کلمات فارسیه طبقه‌بندی فرموده‌اند. البته در بعضی موارد، مانند اثر مورد بحث، مناجات و خطبه را تفکیکاً نازل فرموده‌اند، در حالی که به نظر می‌رسد صور علمیه مفهوم عام‌تری مشتمل بر توجّهات تفسیری را نیز واجد است.

۲. هزار و دویست و هفتاد سال (الف و ماتین و سبعین سنه) به اعتبار شروع تاریخ اسلام در زمان بعثت پیغمبر اکرم است، که ده سال قبل از هجرت بوده، و لذا هزار و دویست و هفتاد معادل با سال ۱۲۶۰ که اظهار امر بدیع در آن سال بوده مطابق است. این کیفیت تعیین تاریخ در بسیاری از آثار حضرت نقطه اولی زیارت میشود.

۳. "منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه اولی عزّ اسمہ الاعلیٰ"، طهران، مؤسسه ملّی مطبوعات امری، ۱۳۴ بدیع.